

เมื่อปู่อายุ 74 เล่านิทานให้หลานสาว: นั่นคือช่วงเวลาที่เขาแข็งแกร่งที่สุด

โดย เอกสยาม ชัยศรี

บริษัท เอกสยาม แอนด์ पार्टเนอร์ส จำกัด

เนื้อหานี้เป็นข้อมูลทั่วไปสำหรับผู้สูงอายุและครอบครัว ไม่ใช่คำแนะนำเฉพาะกรณี ข้อเท็จจริงของแต่ละครอบครัวแตกต่างกัน ควรตรวจกับหน่วยงานหรือผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องก่อนตัดสินใจ ฉบับออนไลน์ที่ปรับปรุงล่าสุดอยู่ที่ <https://www.sukjaiwaikao.com/article-grandchild-story.html>

ลองนึกภาพ: ปู่วัย 74 นั่งอยู่บนเก้าอี้ตัวเดิม ได้ต้นไม้ต้นเดิม หลานสาวตัวน้อยวัย 8 ขวบวิ่งมานั่งข้างๆ แล้วถามด้วยเสียงใส่ว่า "ปู่คะ สมัยก่อนปู่ทำงานอะไรคะ" ปู่ยิ้ม หยดคิดครู่หนึ่ง แล้วเริ่มเล่า: และในขณะนั้น ในสมองที่มีอายุ 74 ปี มีบางสิ่งที่วิทยาศาสตร์เรียกว่า "neural symphony" กำลังเกิดขึ้น

↑ ภาพที่เกิดขึ้นทุกวันในบ้านหลายหลัง: และมีคุณค่ามากกว่าที่ใครคิด

เมื่อสมองวัยเก๋าได้เล่าเรื่อง

งานวิจัยด้านประสาทวิทยาในช่วงทศวรรษที่ผ่านมาค้นพบสิ่งที่น่าสนใจ: การเล่าเรื่องราว (narrative storytelling) กระตุ้นสมองได้หลายส่วนพร้อมกันมากกว่ากิจกรรมอื่นใดที่เราทำในชีวิตประจำวัน เมื่อเปรียบเทียบกับការอ่านหนังสือ ดูทีวี หรือแม้แต่เล่นเกมปริศนา การเล่าเรื่องให้คนฟังนั้นต้องใช้ทรัพยากรสมองมากกว่าอย่างเห็นได้ชัด¹

แต่สิ่งที่ทำให้มันพิเศษยิ่งกว่านั้น คือ "ผู้ฟัง": เมื่อผู้ฟังคือหลานสาวตัวน้อยที่รัก ดวงตาที่เป็นประกายของเด็กวัย 8 ขวบนั้นส่งสัญญาณกลับมาถึงปู่อย่างที่ไม่เคยมีสิ่งใดเทียบได้ ผลที่เกิดขึ้นกับสมองไม่ใช่แค่ cognitive exercise ธรรมดา แต่คือประสบการณ์ที่รวมการทำงานของสมอง ความรู้สึก และความหมายเข้าไว้ด้วยกันในคราวเดียว

สมองเปิดทำงานอะไรบ้างในช่วงเวลานั้น

เมื่อปู่หรือยายเริ่มเล่าเรื่องให้หลานฟัง สมองไม่ได้ "แค่จำแล้วพูด": มันทำงานซับซ้อนกว่านั้นมาก นักวิทยาศาสตร์เรียก กระบวนการนี้ว่า **autobiographical memory retrieval** ซึ่ง กระตุ้น สมอง หลาย ส่วน พร้อมกัน:

Hippocampus: คลังความทรงจำ

ร้อยพัน เหตุการณ์ในอดีต จัด เรียงลำดับ เวลา และ เชื่อม รายละเอียด ที่ กระจัดกระจาย ให้ กลายเป็น เรื่องราว ที่ สมบูรณ์: กิจกรรมนี้เปรียบเหมือนการ "ซั๊กซัอม" hippocampus อย่างตั้งใจ

Prefrontal Cortex: การตัดสินใจ

คัดเลือกว่าจะเล่าอะไร เรียบเรียงภาษา ปรับเนื้อหาให้เหมาะกับผู้ฟัง และตัดสินใจในแบบ real-time ว่าจะเน้น ส่วนไหน: ทุกประโยชน์คือ executive function ที่ฝึกตัวเอง

Limbic System: ศูนย์อารมณ์

ความรู้สึกที่ผูกพันกับความทรงจำถูกปลุกขึ้นมาพร้อมกัน: ความภาคภูมิใจ ความอบอุ่น บางครั้งแม้แต่ น้ำตา ล้วน เป็นสัญญาณของสมองที่มีสุขภาพดีและยังรู้สึกได้เต็มที่

Broca's & Wernicke's Area: ภาษา

ผลิตและปรับแต่งภาษาให้เหมาะสมแบบ real-time: การเลือกคำ สร้างประโยค และอ่านปฏิกิริยาของหลานเพื่อ ปรับการเล่า คือการออกกำลังกายสมองที่มีประสิทธิภาพสูงมาก²

สิ่งที่ปู่ให้หลานสาว และสิ่งที่หลานสาวให้ปู่กลับ

ความสัมพันธ์ระหว่างปู่กับหลานสาวไม่ใช่ความสัมพันธ์ทางเดียว มันคือ การแลกเปลี่ยนที่ต่างฝ่ายต่างได้ รับ: และในช่วงวัย 8 ขวบที่หลานสาวเริ่มรู้จักตั้งคำถามเกี่ยวกับโลก ปู่วัย 74 คือห้องเรียนที่ดีที่สุดที่เธอจะ หาได้

สิ่งที่ปู่ให้หลานสาว

ห้องสมุดที่มีชีวิต: สิ่งที่ไม่มีในอินเทอร์เน็ต

เด็กวัย 8 ขวบกำลังสร้างแผนที่โลกในหัว: ปู่คือผู้บอกเล่าว่าโลกที่ผ่านมาเป็นอย่างไร ประสบการณ์ชีวิต บทเรียน ความภาคภูมิใจ และค่านิยมที่ผ่านการพิสูจน์มาหลายสิบปี ล้วนฝังในตัวหลานสาวผ่านเรื่องเล่าของปู่ โดยที่เธอ ไม่รู้ตัว

สิ่งที่หลานสาวให้ปู่กลับ

ความรู้สึกว่าตัวเองมีความหมาย: สิ่งที่ยาซื้อไม่ได้

เมื่อหลานสาววัย 8 ขวบนั่งฟังด้วยดวงตาที่เป็นประกาย บางทีอ้าปากค้าง บางทีถามต่อว่า "แล้วปู่ทำยังไงคะ": ปู่วัย 74 ได้รับสิ่งที่งานวิจัยเรียกว่า "sense of purpose" ความรู้สึกว่าชีวิตของตัวเองมีคุณค่า มีคนต้องการ และมีสิ่งสำคัญที่ต้องส่งต่อ Harvard Study พบว่านี่คือตัวแปรที่ทำนายอายุยืนได้ดีที่สุดตัวหนึ่ง³

ความทรงจำที่ส่งต่อข้ามรุ่น

นักจิตวิทยาจาก intergenerational research พบปรากฏการณ์ที่น่าสนใจมาก: เด็กวัย 8-12 ขวบที่รู้จักเรื่องราวของครอบครัว รู้ว่าปู่ย่าตายายผ่านอะไรมาบ้าง ผ่านความยากลำบากอะไร และเอาชนะอุปสรรคอย่างไร: มีความยืดหยุ่นทางจิตใจสูงกว่า รับมือกับความล้มเหลวได้ดีกว่า และมีอัตลักษณ์ที่มั่นคงกว่าอย่างมีนัยสำคัญ⁴

นักวิจัยเรียกสิ่งนี้ว่า "intergenerational narrative": เรื่องราวที่เชื่อมคนในครอบครัวเข้าหากัน และทำให้เด็กรู้ว่าตัวเองเป็นส่วนหนึ่งของบางสิ่งที่ยิ่งใหญ่กว่าตัวเอง

ช่วงเวลาที่ไม่ต้องทำให้สมบูรณ์แบบ

สิ่งหนึ่งที่วัยเก๋าทหลายท่านอาจกังวลคือ "จะเล่าอะไรดี เรื่องของฉันธรรมดาเกินไป": แต่นั่นคือความเข้าใจผิดที่น่าเสียดายที่สุด

Harvard Study บอกอย่างชัดเจนว่า ความสัมพันธ์ที่แข็งแกร่งที่สุดไม่ได้เกิดจากเหตุการณ์พิเศษ แต่เกิดจากช่วงเวลาเล็กๆ ที่ทำซ้ำอย่างสม่ำเสมอ: ปู่ที่เล่าเรื่องการทำงานในวัยหนุ่ม ยายที่เล่าว่าเคยทำอาหารเลี้ยงงานแต่งงานอย่างไร หรือแม้แต่เรื่องตลกเล็กๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน: ล้วนมีคุณค่าเท่ากันในสายตาของหลานสาวตัวน้อย และมักเป็นเรื่องที่เธอจะจำไปตลอดชีวิต

สิ่งที่น้องเอ้อยากบอกวัยเก๋าททุกท่าน

ทุกครั้งที่ท่านเล่าเรื่องให้หลานฟัง ท่านกำลังทำสองสิ่งพร้อมกัน: ดูแลสมองของตัวเอง และมอบมรดกที่ไม่มีวันหายไปให้กับคนที่ท่านรัก

ไม่ต้องรอให้เรื่องสมบูรณ์แบบ ไม่ต้องรอวันพิเศษ ไม่ต้องรอให้หลานถาม: เพียงแค่เริ่มเล่า ในวันธรรมดาที่สุด ณ บ้านที่คุ้นเคยที่สุด นั่นคือของขวัญที่ยิ่งใหญ่ที่สุดที่วัยเก๋าทสามารถมอบได้ครับ

เอกสยาม ชัยศรี (น้องเอ๋)

ที่ปรึกษากฎหมายที่คร่ำหวอดในวิชาชีพมากกว่า 25 ปี, ผู้ก่อตั้ง สุขใจวัยเก๋า

นิทานที่ปู่ยายเล่าให้หลานไม่ใช่เพียงเรื่องราว: มันคือช่วงเวลาที่สองรุ่นเชื่อมถึงกัน และต่างฝ่ายต่างได้รับสิ่งที่ดีที่สุดในชีวิต

แรงบันดาลใจ: เว็บนี้เกิดจากความห่วงใยพ่อแม่ ยาย และญาติผู้ใหญ่ที่รัก เพราะน้องเอ๋อยู่ห่างไกลบ้านเกิดปรารภจะอยู่ดูแลใกล้ชิดตลอดเวลา แต่ไม่มีโอกาสทำได้ จึงเกิดแรงบันดาลใจสร้างเว็บนี้ขึ้น และพยายามคิดบทความที่เกี่ยวข้องกับผู้ใหญ่ทางบ้านทุกท่าน และแบ่งปันไปยังวัยเก๋าทุกท่าน ลูกๆ หลานๆ และทุกคนที่รัก รวมถึงลูกๆ หลานๆ ของวัยเก๋าท่านอื่นที่อยู่ในสถานการณ์คล้ายกัน: ขอให้ได้แบ่งปันความรักและความห่วงใยนี้ไปยังคนที่รักด้วยเช่นกันครับ

แหล่งข้อมูล: บทความทุกชิ้นอ้างอิงจากสถาบันและวารสารชั้นนำของโลก เช่น Harvard Medical School, Cambridge, Mayo Clinic, WHO, Cochrane และองค์การวิชาการที่ได้รับการยอมรับในระดับสากล

แหล่งอ้างอิง

1. Mar, R. A. (2011). The neural bases of social cognition and story comprehension. *Annual Review of Psychology*, 62, 103-134.
2. Zak, P. J. (2015). Why inspiring stories make us react: The neuroscience of narrative. *Cerebrum: The Dana Forum on Brain Science*.
3. Waldinger, R. J., & Schulz, M. S. (2023). *The Good Life: Lessons from the World's Longest Scientific Study of Happiness*. Simon & Schuster.
4. Duke, M. P., Lazarus, A., & Fivush, R. (2008). Knowledge of family history as a clinically useful index of psychological well-being and prognosis. *Psychotherapy: Theory, Research, Practice, Training*, 45(2), 268-272.
5. Holt-Lunstad, J., Smith, T. B., & Layton, J. B. (2010). Social relationships and mortality risk: A meta-analytic review. *PLoS Medicine*, 7(7), e1000316.

